

ประวัติศาสตร์ : การศึกษาเพื่อท้องถิ่นไทย

อ.อติศร ศักดิ์สูง*

ความนำ

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี นับเป็นทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มว่าจะนำทรัพยากรส่วนที่เหลือออกมาใช้อีกเพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ด้วยภาวะการณ์ดังกล่าวทำให้ “ประวัติศาสตร์” มีบทบาทสำคัญยิ่งใน ฐานะองค์ความรู้ที่หลายหน่วยงาน หลายสถาบันการศึกษา ให้ความสนใจเพื่อมาปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว บทความนี้ จึงเป็นความพยายามที่จะเสนอสาระและความสำคัญของประวัติศาสตร์โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยใน การประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็เป็นความพยายามที่จะเสนอแนวทางการนำเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งนับวันจะขยายตัวมากขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์จะมีความหมายกว้างขวางมากและยังไม่มีคำจำกัดความที่ตายตัวแต่โดยรวมแล้ว “ประวัติศาสตร์” คือ การศึกษาพฤติกรรมในอดีตของมนุษย์ โดยพฤติกรรมดังกล่าวต้องเกี่ยวข้องกับสังคม เรื่องราวของสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม หรือไปมีอิทธิพลกระทบต่อคนหมู่มากในสังคม (แกมสุข นุ่มนนท์ 2533 :1) ประวัติศาสตร์จะให้ความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องราวในอดีตเป็นหลัก โดยอดีตในความหมายของประวัติศาสตร์นั้นจะหมายถึงเหตุการณ์สำคัญบางเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อคนใน สังคมโดยส่วนรวม ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นมานานแล้วหรือเพิ่งผ่านพ้นไปไม่นานนัก อดีตในทาง ประวัติศาสตร์จึงไม่มีขอบเขตเวลาที่ตายตัว แต่จะเป็นอดีตที่เป็นส่วนประกอบของปัจจุบันและอนาคต หรืออีก นัยหนึ่งก็คืออดีตที่ส่งผลต่อปัจจุบัน และอาจเป็นพลังผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ในอนาคตด้วย

การศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับอดีตของสังคมมนุษย์ในทางประวัติศาสตร์นั้น ส่วนใหญ่จะศึกษาผ่าน ร่องรอยพฤติกรรมของมนุษย์ที่หลงเหลือไว้ ทั้งที่เป็นร่องรอยทางวัตถุ เช่น ซากโบราณสถานต่างๆ และบันทึกที่เป็น ลายลักษณ์อักษร สิ่งเหล่านี้จะเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ หลักฐานเหล่านี้จะสร้างขึ้นโดย บุคคลใดก็ได้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์นั้นๆ ก็ได้ หลักฐานต่างๆ เหล่านี้จะถูกนำ มาศึกษาโดยนักประวัติศาสตร์ที่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ คือ การรวบรวมตรวจตรา พิจารณา ตลอดจนวิจัย เอกสาร และหลักฐานอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ที่อยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างเป็นระบบ วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์จึงเกี่ยวข้องกับหลักฐาน การตั้งข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับคำถามและการ

*อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล (วินัย พงศ์ศรีเพียร 2543 : 21) เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนั้น ๆ

ประวัติศาสตร์ถือได้ว่าเป็นแขนงวิชาที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอดีตซึ่งแม้จะผ่านพ้นไปแล้ว แต่ประวัติศาสตร์ก็มีบทบาทในแง่ที่ว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตนั้นย่อมมีประโยชน์ต่อการเข้าใจสังคมมนุษย์ในยุคปัจจุบันเป็นอันมาก กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ในปัจจุบันย่อมมีพื้นฐานมาจากอดีต อดีตจึงเป็นบทเรียนที่จะให้สังคมนั้นทำอะไรหรือไม่ทำอะไรในปัจจุบัน และยังเป็นแนวโน้มที่จะนำไปสู่พฤติกรรมในอนาคต (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2540 : 17) การที่ประวัติศาสตร์มุ่งศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้กลายเป็นแขนงวิชาที่มีความสำคัญยิ่งในฐานะแกนกลางของสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนั้นแม้ประวัติศาสตร์จะมีได้แสดงบทบาทชัดเจนในทางปฏิบัติเหมือนวิชาอื่น ๆ แต่ประวัติศาสตร์กลับช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์เข้าใจปัญหาที่มนุษย์ประสบอยู่ และเป็นพื้นฐานต่อการศึกษา เรื่องราวของสังคมมนุษย์ที่สาขาวิชาการต่าง ๆ จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ประวัติศาสตร์นับได้ว่าเป็นสาขาวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์อื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา ไม่เว้นแม้กระทั่งสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์และวิชาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมไปนั้นส่วนหนึ่งก็คือสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวและผู้นำเที่ยวมีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์แล้วย่อมจะทำให้เข้าใจถึงความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ได้เห็นคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเข้าใจ ด้วยความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้วิชาประวัติศาสตร์มีบทบาทต่อการท่องเที่ยวมากในปัจจุบัน

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและหลักการนำเที่ยว

การท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการนั้นหนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่าง โดยมีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งการเดินทางดังกล่าวนี้จะหมายถึงการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่ง (สมบัติ กาญจนกิจ 2544 : 85) ส่วนองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) แห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดความหมายของ การท่องเที่ยว ไว้ในปี พ.ศ.2506 ว่าเป็นการเดินทางที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้ คือการเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสมัครใจ คือการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ (ศรัณญา วรากุลวิทย์ 2546 : 2) การกำหนดคำนิยามดังกล่าวทำให้คำว่า “การท่องเที่ยว” มีความหมายกว้างขวาง คือครอบคลุมทั้งการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจการเดินทางประชุมสัมมนา ศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา การศาสนา และอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

สำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทาง องค์การท่องเที่ยวแห่งโลก ได้กำหนดคำนิยามหรือให้ความหมายไว้ว่า นักท่องเที่ยว (Travelers) หมายถึง ผู้คนที่เดินทางไปเยี่ยมเยือนยังต่างถิ่นที่มีอยู่อาศัยตามปกติด้วยเหตุผลที่มีใช้การดำรงชีพในถิ่นที่เยี่ยมเยือนปลายทาง (สมบัติ กาญจนกิจ 2544 : 85) นักท่องเที่ยวจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยวนานาชาติ (International Tourists) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไปพำนักยังประเทศอื่นที่ซึ่งไม่ใช่ถิ่นที่อยู่ของตนเองในระยะเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งคืน แต่ไม่เกินหนึ่งปีด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่หารายได้ หากบุคคลใดที่เดินทางในลักษณะดังกล่าวแต่พำนักยังสถานที่นั้น ๆ น้อยกว่าหนึ่งคืนให้เรียกว่านักทัศนาจร (International Excursionists)

2. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Internal Tourists) หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่พำนักอยู่ในประเทศ

หนึ่ง โดยจะเป็นคนสัญชาติประเทศนั้นหรือไม่ก็ตาม เดินทางไปสถานที่อันภายในประเทศนั้นเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง หรือหนึ่งคืน โดยมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เป็นรายได้ เช่นอาจเดินทางเพื่อพักผ่อน สุขภาพ การศึกษา และการกีฬา(ศรัญญา วรากุลวิทย์ 2546 : 4)

ในปัจจุบันได้มีการจัดให้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเกิดคำว่า “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” (Tourism Industry) ขึ้น ซึ่งโดยรวมแล้วจะหมายถึงกลุ่มกิจกรรม ใด ๆ ในสังคมที่ให้ผลผลิตและบริการ ซึ่งอำนวยความสะดวกของการนักท่องเที่ยว (สมบัติ กาญจนกิจ 2544 : 5) กลุ่มกิจกรรมดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลายประเภท เช่น ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจที่พักและโรงแรม ธุรกิจร้านอาหารภัตตาคาร ธุรกิจนำเที่ยว นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณสถาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ (วินิจ วีรยางกูร 2532 : 3) ส่วนความหมายตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวประเทศไทย พ.ศ. 2522 ได้ให้คำจำกัดความว่า คือ อุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรโดยมีค่าตอบแทน ซึ่งรวมไปถึงธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการ ธุรกิจขายของที่ระลึกหรือสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ธุรกิจการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว การดำเนินนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ฯลฯ ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความหมายครอบคลุมอุตสาหกรรมบริการที่มีการดำเนินงานขนาดใหญ่ประกอบด้วย ธุรกิจหลายประเภท มีหลักการบริหาร มีการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน และประมวลผล ซึ่งต้องใช้กลวิธีต่างๆ เข้ามาจัดการ (ศรัญญา วรากุลวิทย์ 2546 : 6)

องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว คือ มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว เพราะเป็นกลจักรหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างราบรื่น และยังเป็นผู้ที่ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่หลากหลายนั้นมีชีวิตชีวา ดังนั้นอาชีพมัคคุเทศก์จึงต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว เช่น มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาที่หลากหลาย มีความรู้ในเรื่องราวของข้อมูลต่างๆ มีทักษะในการนำเสนอข้อมูล มีทักษะในการบริหารจัดการนำเที่ยว มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีบุคลิกภาพที่ดี มีความอดทนสูง มีจรรยาบรรณและจริยธรรม เป็นต้น ซึ่งบทบาทและความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้ภาครัฐบาลเริ่มเข้ามาควบคุมคุณภาพของมัคคุเทศก์ขึ้น เช่น ในประเทศไทยได้มีการออกพระราชบัญญัติมัคคุเทศก์ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา (พลตา พันธุ์เพชร 2543 : 29) หน้าที่หลักของมัคคุเทศก์ นอกจากจะเป็นผู้นำเที่ยวที่ดีแล้ว มัคคุเทศก์ยังต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในข้อมูลในสถานที่ท่องเที่ยว ตามรายการที่จัดขึ้น และมีความสามารถในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนได้เป็นอย่างดี มีจรรยาบรรณและจริยธรรม มีคุณธรรมและมารยาทสูง เพราะในทางปฏิบัติแล้วมัคคุเทศก์เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากที่สุด เป็นผู้ที่นักท่องเที่ยวให้ความไว้วางใจ ดังนั้นการท่องเที่ยวจะมีความประทับใจหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับการจัดรูปแบบและหลักในการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ ซึ่งหากเป็นไปตามเป้าหมายแล้ว ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวจนเกิดความประทับใจ ฟังพอใจต่อการท่องเที่ยวในประเทศนั้น โดยสิ่งสำคัญที่สุดก็คือทำให้เกิดภาพพจน์และความรู้สึกที่ดีต่อประเทศที่ไปเยือน

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มัคคุเทศก์นับว่ามีบทบาทสำคัญไม่น้อยเพราะความมุ่งหวังของนักท่องเที่ยวก็คือ การได้รับข้อมูลต่างๆ อย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักวิชาการ ดังนั้นหากมัคคุเทศก์มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์อยู่ในระดับดีและมีเทคนิคการนำเสนออย่างน่าสนใจแล้ว จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติความเป็นมาของผู้คนและสถานที่ จนเกิดความซาบซึ้งและอยากเดินทางมาท่องเที่ยวอีก มัคคุเทศก์จึงเปรียบเสมือนผู้เผยแพร่ชื่อเสียงให้กับประเทศชาติและยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้

การประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ (ประวัติศาสตร์ไทย) เพื่อการท่องเที่ยว

เนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ไทย ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของดินแดนประเทศไทยในปัจจุบัน การก่อตัวของอาณาจักรของคนไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ โดยศึกษาพัฒนาการตามช่วงเวลาและยุคสมัย สารของวิชาประวัติศาสตร์ไทยจึงเป็นข้อมูลสำคัญต่อการเข้าใจ สังคมและวัฒนธรรมของคนไทยที่มีมาแต่อดีต สำหรับการประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อท่องเที่ยวนั้นอาจทำได้หลายรูปแบบ แต่ในที่นี้จะขอกกล่าวไว้ใน 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ การประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว

1. การประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยว วิชาประวัติศาสตร์ไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวได้หลายประการในที่นี้จะขอกกล่าวไว้ใน 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ก็คือ

ก. การประยุกต์ใช้วิธีการนำเสนอของวิชาประวัติศาสตร์ในการบรรยายการท่องเที่ยว สำหรับการประยุกต์ใช้วิธีการดังกล่าวนี้ จะอยู่บนพื้นฐานที่ว่าการนำเสนอสาระประวัติศาสตร์ไทยจะเน้นการอธิบายในลักษณะที่เป็นกระบวนการ กล่าวคือ มีจุดเริ่มต้นและคลี่คลายมาเป็นลำดับอย่างไรด้วยหลักการดังกล่าว มัคคุเทศก์สามารถนำมาใช้อธิบายหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ เช่น การอธิบายแหล่งโบราณสถานที่มีรูปแบบศิลปะของขอม ทวารวดี และของท้องถิ่นผสมผสานกันนั้น ควรอธิบายว่าเป็นเพราะสมัยโบราณภูมิภาคนี้ เคยเป็นแหล่งอารยธรรมของขอมและทวารวดีมาก่อน ต่อมาเมื่อคนไทยเข้ามาตั้งหลักแหล่งในภูมิภาคนี้จึงมีการสร้างสรรค์ศิลปะที่มีรูปแบบของตนเอง โดยประยุกต์ศิลปะของขอมและทวารวดีมาผสมผสานจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มตนเอง การอธิบายในลักษณะของการเป็นกระบวนการดังกล่าวจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในแหล่งโบราณสถานนั้น ๆ จนเกิดความซาบซึ้งต่อมรดกทางวัฒนธรรมได้ดีกว่าการอธิบายในลักษณะที่เป็นเพียงการให้ข้อมูลแต่เพียงว่า แหล่งโบราณสถานนั้น คืออะไร ใครสร้าง และมีรูปแบบศิลปะอย่างไร

ข. การนำสาระทางประวัติศาสตร์ไทยมาวางแผนการท่องเที่ยว สำหรับสาระทางประวัติศาสตร์ที่จะนำมาวางแผนการท่องเที่ยว ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ในเรื่องการแบ่งยุคสมัยตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยเริ่มต้นประวัติศาสตร์ สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ตามลำดับนั้น หากบริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์นำมาจัดรายการท่องเที่ยวตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เช่น วางแผนเส้นทางการท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นจากแหล่งท่องเที่ยวในยุคก่อนประวัติศาสตร์มาสู่แหล่งท่องเที่ยวในสมัยต้นประวัติศาสตร์ สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ตามลำดับ จะทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางตามรายการที่วางแผนไว้มีความรู้และเข้าใจถึงความเป็นมาของดินแดนประเทศไทยนับแต่การก่อตัวของสังคมคนไทย การวางรากฐานทางอารยธรรมของคนไทย ว่ามีจุดเริ่มต้นและคลี่คลายมาเป็นลำดับอย่างไรได้ดีกว่าการเดินทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่บริษัทนำเที่ยวเน้นความสะดวกของเส้นทางท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานครก่อน ต่อจากนั้นจึงเดินทางไปอยุธยา และสุโขทัย การจัดเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว จะทำให้นักท่องเที่ยวไม่เข้าใจว่าแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ที่พาไปชมนั้นมีความเป็นมาตามลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์อย่างไรและไม่สามารถอธิบายได้ว่า ทำไมรูปแบบโบราณสถานตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีทั้งแตกต่างกัน และมีทั้งรูปแบบที่เหมือนกัน มีการถ่ายทอดและพัฒนาการรูปแบบอย่างไร เป็นต้น

ค. สาระของประวัติศาสตร์ไทยกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวได้ว่าประเทศไทยนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้ เพราะมีแหล่งโบราณสถานและโบราณคดีอยู่มากมายทั่วประเทศ ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเหล่านี้ ในปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย และยังมีแนวโน้มว่าจะมีการนำส่วนที่เหลืออยู่ออกมาใช้อีก (สายันต์

โพธาณญจิตร 2546 : 9) การแสวงหาผลประโยชน์ทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีดังกล่าว หากเป็นไปตามแนวทางที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจบริการมากเกินไปก็จะส่งผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยวในอนาคตได้ ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนที่ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในแง่การอนุรักษ์และในแง่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ด้วยแนวทางดังกล่าววิชาประวัติศาสตร์ไทยจะมีบทบาทค่อนข้างมาก กล่าวคือ เนื้อหาสาระของประวัติศาสตร์ไทยจะเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมแก่บุคคลและสังคมให้เกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อกัน ต่อชุมชน ตลอดจนสร้างภาคภูมิใจในสังคมและวัฒนธรรมของตนในทางหนึ่ง ดังนั้นหากมีการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์และผู้เกี่ยวข้อง เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ไทยแล้วก็จะเป็แนวทางสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

2. การประยุกต์ประวัติศาสตร์ไทยในการสอนวิชาการท่องเที่ยววิชาประวัติศาสตร์ไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ทั้งในแง่เนื้อหาและวิธีการได้หลายอย่าง แต่ในที่นี้จะขอกกล่าวไว้ใน 2 ประเด็น คือ การประยุกต์วิชาประวัติศาสตร์ไทยในรายวิชาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว กับ แนวทางในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว

ก. การประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในรายวิชาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว หลักสำคัญอย่างหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์ คือ การที่จะเข้าใจสิ่งใดได้อย่างแท้จริงนั้นทำได้โดยมองสิ่งนั้นในฐานะกระบวนการ หมายความว่า สิ่งนั้นเคยมีอดีตมาอย่างหนึ่ง และได้วิวัฒนาการมาเป็นสภาพอื่นตลอดเวลา จนปรากฏเป็นสิ่งที่เห็นได้ในขณะศึกษาในการจะเข้าใจสิ่งนั้นอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษา “ประวัติ” หรือพัฒนาการของสิ่งนั้นมาแต่ต้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2532 : 85) หลักการดังกล่าวของประวัติศาสตร์สามารถใช้ได้ผลในการศึกษาสิ่งต่างๆ เพราะความเป็นจริงแล้วทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีสภาพเป็นกระบวนการ ครูที่สอนวิชาการท่องเที่ยวจะสามารถประยุกต์เอาหลักการนี้ไปเป็นแนวอธิบายในการสอนได้เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจสิ่งที่ศึกษาได้อย่างกระจ่างแจ้งขึ้น และยังเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนสามารถสัมพันธ์สิ่งที่กำลังศึกษาเข้ากับสิ่งที่ได้ศึกษามาแล้วอีกด้วย นอกจากนี้หลักการสำคัญอีกอย่างของประวัติศาสตร์ ก็คือการพิจารณาสิ่งที่ศึกษาในบริบทของเวลาหรือยุคสมัยของมัน หลักการดังกล่าว จึงมีเป็นประโยชน์ต่อการสอนในรายวิชาการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ยกตัวอย่างในการอธิบายสาระของประวัติศาสตร์ธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรมในประเทศไทย จะเข้าใจได้ดีก็ต่อเมื่อใช้การอธิบายโดยพิจารณาจากยุคสมัยตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ที่เริ่มตั้งแต่สมัยเปิดประเทศในช่วงรัชกาลที่ 4 ซึ่งมีอิทธิพลของชาติตะวันตกเป็นพลังผลักดันที่สำคัญ จนกระทั่งเมื่อถึงสมัยที่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ธุรกิจการท่องเที่ยวจะเริ่มเติบโตขึ้น เพราะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาตามระบบทุนนิยมของประเทศ จนกระทั่ง พ.ศ. 2522 ธุรกิจการท่องเที่ยวก็ขยายตัวมากขึ้นตามลำดับจนมีการก่อตั้งองค์กรเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศจนกลายเป็นอุตสาหกรรมบริการในเวลาต่อมา ฯลฯ โดยในการอธิบาย ครูผู้สอนต้องหยิบยกเหตุการณ์ตลอดจนความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยให้ได้อย่างเป็นขั้นตอนด้วยมุมมองที่หลากหลาย การสอนด้วยหลักการของประวัติศาสตร์ดังกล่าว จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เนื้อหาบรรลุตามวัตถุประสงค์ และในขณะเดียวกันก็จะทำให้นักเรียนเข้าใจวิวัฒนาการการท่องเที่ยวไทยว่ามีกระบวนการเริ่มต้นและคลี่คลายมาเป็นลำดับอย่างไรได้ดีกว่าการนำเสนอแต่เพียงข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นมาบ้าง

ข. แนวทางในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่เปิดสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเท่าที่ผ่านมาการเรียนการสอนมักจะมีอุปสรรคอยู่พอสมควร โดยเฉพาะในแง่ของเนื้อหาและในแง่วิธีการเรียนการสอน สำหรับในแง่เนื้อหา ก็คือในการนำวิชา

ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยมาสอนให้กับนักเรียนที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในส่วนใหญ่ครูผู้สอน ยังคงมีการนำเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ยังคงมุ่งเน้นไปที่การอธิบายเนื้อหาของประวัติศาสตร์เป็นหลักโดยขาดการประยุกต์หรือเชื่อมโยงเนื้อหาให้เข้ากับการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างกลมกลืน สำหรับอุปสรรคในส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนก็ยังคงมีวิธีการนำเสนอที่ไม่แตกต่างจากการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยเช่นกัน คือยังคงเน้นไปที่การบรรยายผ่านสื่อต่างๆ ภายในห้องเรียน โดยขาดการฝึกฝนจากประสบการณ์ตรง ปัญหาที่ตามมาคือทั้งครูผู้สอนและนักเรียนยังขาดประสบการณ์ในการประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อเข้ากับการท่องเที่ยวได้

ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวสามารถปรับปรุงแก้ไขโดยมีแนวทาง คือ ประการแรก ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้เรื่องไทยศึกษาและประวัติศาสตร์ไทยให้ดีในระดับหนึ่งและในขณะเดียวกันก็ต้องมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับหลักการนำเที่ยว ตลอดจนประสบการณ์ในการนำเที่ยวอยู่ในระดับดีเช่นกัน ประการที่สอง ครูผู้สอนต้องมียุทธศาสตร์ในการประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยให้เข้ากับหลักการนำเที่ยวได้ โดยการประยุกต์ดังกล่าวจะต้องอาศัยประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัวเป็นสำคัญ ประการที่สาม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูผู้สอนควรทำให้บรรยากาศในการเรียนมีชีวิตชีวาโดยใช้กลวิธีในการนำเสนอผ่านสื่อที่หลากหลาย และครูผู้สอนควรสวมบทบาทของมัคคุเทศก์ที่ดีเมื่อนักเรียนออกศึกษาภาคสนาม พร้อมฝึกฝนประสบการณ์เหล่านี้ให้แก่ นักเรียนอย่างถูกวิธี กล่าวได้ว่าหากครูให้ข้อมูลที่เป็ความรู้และมีประโยชน์ มีการสมบทบาทผู้นำเที่ยวที่ดี มีการฝึกฝนประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนได้อย่างถูกหลักแล้ว ก็จะเป็นแนวทางสำคัญต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยวให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

การนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

ในการนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในประเทศไทยนั้น มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวจะมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นผู้ที่ทำให้การท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างราบรื่นแล้ว ก็ยังเป็นผู้ทำให้ความรู้และข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง การนำเที่ยวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น มัคคุเทศก์อาจใช้แนวทางดังต่อไปนี้

1. มัคคุเทศก์จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

ก. ลักษณะภูมิประเทศและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้เกิดแหล่งโบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับศัพท์ต่างๆ ที่เรียกบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (จรัญ แสงพุ่ม 2541 : 135) แหล่งข้อมูลที่สำคัญ เช่น ยุพดี เมธาพรรณ ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (2543)

ข. วัฒนธรรมและอารยธรรมไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย วัฒนธรรมและอารยธรรมต่างแดนที่มาสผสมผสานกับของไทย ลักษณะสำคัญของอารยธรรมไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ออยุธยา และรัตนโกสินทร์ แหล่งข้อมูล เช่น ภาวดี มหาพันธ์ พื้นฐานอารยธรรมไทย (2532) อิดา สารยา อารยธรรมไทย (2534)

ค. โบราณคดีเบื้องต้น โดยศึกษาถึงแหล่งโบราณคดีที่สำคัญๆ คำศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับโบราณคดี เช่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมสมัยโฮโลซีน เครื่องมือสะเก็ดหิน ภาชนะลายเชือกทาบ ฯลฯ แหล่งข้อมูลที่สำคัญๆ เช่น ภาวดี มหาพันธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โบราณคดีในประเทศไทยฉบับคู่มือครูสังคมศึกษา (2546)

ง. ประวัติศาสตร์ไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรโบราณในประเทศไทย

ประวัติศาสตร์สุโขทัย ล้านนา ออยุธยา และรัตนโกสินทร์ รวมทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แหล่งข้อมูลที่สำคัญได้แก่ หนังสือประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งมีมากมายซีดีรอมขององค์การคำครุสภา และ W.W.W.BAILAN.COM, W.W.W.AKSORN.COM

จ. ประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับความเป็นของศิลปะในประเทศไทย ลักษณะเด่นของศิลปะสมัยต่าง ๆ เช่น ทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย ออยุธยา รัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ควรทำความเข้าใจต่อคำศัพท์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานศิลปะประเภท จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ประณีตศิลป์ แหล่งข้อมูลสำคัญ ๆ เช่น ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ศิลปะในประเทศไทย สันติ เล็กสุขุม ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ) : การเริ่มต้นและการสืบเนื่องงานช่างในศาสนา (2546) พิริยะ ไกรฤกษ์ อารยธรรมไทย พื้นฐานทางศิลปะ (2545)

ฉ. ตำนาน และนิทานท้องถิ่นในประเทศไทย มัคคุเทศก์จำเป็นต้องมีพื้นความรู้เกี่ยวกับตำนานและนิทานท้องถิ่น เพื่อนำไปบรรยายแก่นักท่องเที่ยว เพราะนอกจากจะให้ความเพลิดเพลินและสนุกสนานในการเดินทางแล้วยังให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ประวัติบุคคล สถานที่ และเข้าใจต่อสภาพการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ นิทานและตำนานท้องถิ่นของไทยจะมีหลายประเภท เช่น เรื่องราวเล่าและอธิบายเกี่ยวกับที่มาของชื่อสถานที่ต่าง ๆ นิทานเกี่ยวกับบุคคลสำคัญและวีรบุรุษ นิทานประเภทความเชื่อทางไสยศาสตร์ นักบวช อภินิหาร และนิทานสอนใจ ประเภทชาดกต่าง ๆ นิทานที่มัคคุเทศก์ควรให้ความสนใจ คือ นิทานเกี่ยวกับชื่อสถานที่ และวีรบุรุษในท้องถิ่น เพราะสามารถสร้างบรรยากาศในการเดินทางให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย (ดูเพิ่มเติมใน จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ 2541 : 178-179) แหล่งข้อมูลที่สำคัญ ๆ เช่น ปางบรรพ์ ตำนาน และนิทานประวัติศาสตร์แห่งสยามประเทศ (2532)

ช. ควรทำความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ระเบียบในการเข้าใช้บริการของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ เพื่อแนะนำและสร้างความเข้าใจในกฎเกณฑ์แก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปเยี่ยมชม ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าวสามารถหาได้จากแผ่นประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ของกรมศิลปากร ข้อมูลของจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น W.W.W.YAHOO.COM, W.W.W.KAPOOK.COM

2. การนำเสนอข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ควรมีวิธีการดังต่อไปนี้

ก. ก่อนนำเสนอข้อมูล มัคคุเทศก์ควรค้นคว้าหาความรู้จากเอกสาร ตำรา สื่อประเภทซีดีรอม อินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างถูกต้อง เพราะมัคคุเทศก์เปรียบเสมือนนักข่าวที่จำเป็นต้องหาข้อมูลในนั้นที่นั้น ๆ มาก่อน

ข. การนำเสนอข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่การบรรยายเชิงพรรณนาในการนำเสนอ มัคคุเทศก์ต้องสวมบทบาทการเป็นครูที่ดีในการอธิบายเพื่อให้เข้าใจ การบรรยายหรืออธิบายนั้นสามารถทำได้หลายลักษณะ ตั้งแต่ให้ความรู้พื้นฐาน เช่น แหล่งท่องเที่ยวชื่ออะไรมีความเป็นมาอย่างไร ฯลฯ การบรรยายในระดับให้เกิดความประทับใจ คือ เป็นการให้รายละเอียดเพิ่มขึ้น เช่น กล่าวถึงความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ ความมหัศจรรย์ ความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิพลต่อวิถีชีวิตผู้คน ฯลฯ และการบรรยายโดยให้เหตุผลโดยอธิบายถึงความ เป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ด้วยเหตุผลใด มีการสันนิษฐานว่าอย่างไร ซึ่งการบรรยายแบบนี้ไม่ควรด่วนสรุปและควรมีคำตอบให้หลายทางเลือก (จรัญ แสงพุ่ม 2541 : 135)

ค. เทคนิคในการบรรยาย (การพูด) ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น แบบจุใจหรือชักชวน แบบบอกเล่าหรือบรรยาย แบบบันเทิง ซึ่งวิธีการก็อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น ท่องจำข้อมูลมาพูด อ่านหรือร้องจากต้นฉบับ พูดจากความเข้าใจโดยไม่เตรียมตัว (พนม หัวตสว่าง และคณะ ม.ป.ป. : 12) ในการบรรยายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ มัคคุเทศก์ควรมีทักษะในการบรรยาย โดยข้อมูลต้องแม่นยำและบรรยายในลักษณะที่ใช้ทักษะและเทคนิค ลีลา

น้ำเสียง ต้องนำฟัง อย่างบรรยายแบบเล่าไปเรื่อย ๆ โดยใช้โทนเสียงเดียวหรือบรรยายโดยอ่านจากต้นฉบับ เนื่องจากข้อมูลประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย หากนำเสนอในรูปแบบดังกล่าว ยิ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่ตื่นตื่น เฝ้าใจ ดังนั้น มัคคุเทศก์จำต้องอาศัยทักษะและหมั่นฝึกฝนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการนำเที่ยวอาจทำได้หลายรูปแบบคือ

ก. การนำเที่ยวในลักษณะหมู่คณะ ซึ่งมีมัคคุเทศก์เป็นผู้นำในการเดินทาง การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว มัคคุเทศก์มีหน้าที่หลักในการอธิบายและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นควรหากิจกรรมนันทนาการซึ่งมีหลายอย่างมาประยุกต์ใช้เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย (ดูเพิ่มเติมใน เสงี่ยม บุญพิพัฒน์ 2543) เช่น ให้นักท่องเที่ยวเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในแหล่งโบราณสถาน แล้วนำมาจัดกิจกรรมตอบปัญหา ซึ่งรางวัล โดยมีมัคคุเทศก์เป็นผู้นำกิจกรรม

ข. การนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มัคคุเทศก์อาจหารูปแบบที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมขี่จักรยานท่องเที่ยว ถนนสายประวัติศาสตร์ จัดกิจกรรมออกกำลังกายบริเวณโบราณสถาน เป็นต้น

ค. การร่วมมือกับชุมชนในการนำเที่ยว มัคคุเทศก์อาจติดต่อประสานงานกับองค์กรชุมชน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ชุมมัคคุเทศก์ เพื่อให้มีบทบาทในการนำเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างลึกซึ้งและมีชีวิตชีวา การจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวมัคคุเทศก์จำต้องมีการประสานงานกับชุมชนในด้านต่างๆ เช่น จัดโปรแกรม เตรียมประชาสัมพันธ์ เตรียมความพร้อมด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น (ดูเพิ่มเติมใน ยศ สันตสมบัติ และคณะ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร 2544)

บทสรุป

ประวัติศาสตร์นับเป็นแขนงวิชาที่มีประโยชน์ยิ่งในการประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้ของวิชาสามารถให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจถึงรากเหง้าในวิถีชีวิตผู้คน ชนบทรรมนิยมประเพณี ตลอดจนเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ นอกจากนี้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลนับเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยวและหลักในการนำเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นแนวทางหนึ่งต่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยในอนาคต อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประวัติศาสตร์มีคุณค่าของตัวเองในแง่วิชาการเสมอ ดังนั้นการประยุกต์ใช้จึงต้องอยู่บนพื้นฐานในเรื่องดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้ประวัติศาสตร์มีคุณค่าในแง่การใช้ประโยชน์ที่ยังอยู่บนพื้นฐานของความเป็นวิชาการได้อีกต่อไป

บรรณานุกรม

จรัญ แสงพุ่ม. ภูมิศาสตร์กับการท่องเที่ยวไทย. ใน “คู่มือมัคคุเทศก์”. มหาวิทยาลัยศิลปากร 2541.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. นิทาน : วรรณกรรมท้องถิ่นที่มีมัคคุเทศก์ควรทราบ ใน “คู่มือมัคคุเทศก์”.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2541.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. อารยธรรมไทยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ้อ. 2540.

แถมสุข นุ่มนนท์. หนังสือสังคมศึกษา : หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

ตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533.). กรุงเทพฯ อักษรเจริญทัศน์, 2533.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. การประยุกต์ใช้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในการสอน. ใน “เอกสารการสอนชุดวิชา ประวัติศาสตร์ไทย”. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 1-18. 2532.
- พนม หวดสว่าง และคณะ. มัคคุเทศก์ : หลักสูตรโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ. เจริญดีการพิมพ์. ม.ป.ป.
- พลดา พันธุ์เพชร. 40 ปี การท่องเที่ยวกับเส้นทางการอบรมมัคคุเทศก์. ใน จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน. 2543.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT) รายงานวิจัย, 2544.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. ครุกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. ใน “คู่มือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน : ประวัติศาสตร์ไทยจะเรียนจะสอนกันอย่างไร”. กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ, 2543.
- วินิจ วีรยางกูร. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2533.
- ศรีัญญา วรากุลวิทย์. ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พระนครศรีอยุธยา, สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยาवासुกรี, 2546.
- สมบัติ กาญจนกิจ. นันทนาการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สายันต์ ไพเราะเจริญรัตน์. โบราณคดีชุมชน. “การจัดการอดีตของชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน”. โครงการโบราณคดีชุมชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- เสงี่ยม บุญพิพัฒน์. การประยุกต์ใช้กิจกรรมนันทนาการเพื่อการนำเที่ยว. ใน “หลักการนำเที่ยว” สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2543.